

Interview

Politisk filosof: Brexit vil flytte EU's magtcenter mod øst

EU-topmøderne bliver anderledes uden briterne. I forreste række under det traditionelle "familiefoto" ved sidste uges topmøde står præsidenterne fra Litauen og Frankrig, Dalia Grybauskaitė og Emmanuel Macron. Bag dem ses statsminister Lars Løkke Rasmussen (V), Polens premierminister, Mateusz Morawiecki, Ungarns regeringschef, Viktor Orbán, samt hans kolleger fra Belgien og Spanien, Charles Michel og Pedro Sanchez. I bagerste række står Estlands, Maltas, Slovakiets, Hollands og Luxembourgs regeringschefer. – Foto: Sake Elzinga

29. marts 2019, kl. 0:00, opdateret kl. 8:13
Af Bjarne Nørum, Korrespondent, Storbritannien

Når det første chok over Brexit, som oprindeligt skulle have været en realitet i dag, er ovre, skal EU's 27 medlemslande finde et nyt fodfæste uden briterne. Den hollandske politiske filosof og historiker Luuk van Middelaar mener, at den historiske skilsmisse kan vise sig at være en gave for EU, fordi det tvinger folk til forstå, hvor tæt EU-landene er bundet sammen

Når og hvis Brexit bliver en realitet, så er det ikke bare ét land, der forlader EU. Det vil også røkke gevaldigt ved magtbalancen, hvor magtens trekant traditionelt har været mellem London, Paris og Berlin.

"Brexit er markant, for EU har altid set sig selv som en evigt voksende klub. Særligt i

Bruxelles var Brexit et teleologisk chok, for det gik imod doktrinen om den evigt voksende union, der skulle dække stort set alle lande på det europæiske kontinent,” siger hollandske Luuk van Middelaar, der er politisk filosof og historiker.

Kristeligt Dagblad møder ham i London mellem to foredrag på de fremtrædende universiteter LSE og UCL, hvor han præsenterer sin seneste bog ”Alarums & Excursions”. Titlen er et gammelt teaterudtryk fra den elizabethanske tid, som dækker over at skabe et indtryk af, at der finder store kampe sted, som ikke kan ses på scenen. Så titlen betyder noget i retning af teatertorden eller støj i kulissen.

Luuk van Middelaar er i dag professor i EU-ret ved universitetet i Leiden, men har en fortid i Bruxelles, hvor han var taleskriver for Herman Van Rompuy, Donald Tusks belgiske forgænger som EU-præsident.

”Jeg har hørt førstehåndsberetninger om, at der allerede på topmødet fem dage efter den britiske folkeafstemning var en følelse af panik – men blandet med begejstring. Begejstring, fordi ’nu skal vi vise dem, hvordan det kan gøres, og give dem en lærestreg’, hvilket jeg mener er lidt latterligt,” siger Luuk van Middelaar.

I sin bog taler han om EU's fire kriser: eurokrisen i 2012, Ruslands annektering af Krim i 2014 og det følgende højtspændte forhold mellem Rusland og Ukraine, migrantkrisen, der for alvor tog fart i 2015, og senest folkeafstemningen om Brexit i 2016, som han ser som en del af samme udvikling som Donald Trumps valgsejr ved præsidentvalget i USA samme år.

”Eurokrisen og Brexit-krisen har det til fælles, at de presser EU til at indse, at EU har en sårbarhed, og jeg vil tilmed sige en dødelighed. Jeg arbejdede for Herman Van Rompuy under eurokrisen, og han talte om ’at vi er i en overlevelsestilstand’, fordi EU stod over for en eksistentiel trussel. Det var nyt for EU,” siger den hollandske professor.

Han henviser til den newzealandske historiker John Pocock, som taler om ”machiavellistiske øjeblikke” som det tidspunkt, hvor en stat indser, at den ikke kan overleve.

”De to kriser har gjort EU mere moden, men også givet den indsigt, at EU ikke kun er holdt sammen af økonomiske interesser, men også af nogle stærke politiske bånd. Jeg har set, hvordan det var muligt at mobilisere en uventet politisk vilje under et af de sværeste øjeblikke, hvor eurozonen var tæt på afgrunden.”

Brexit stammer fra begrebet ”Grexit”, som blev introduceret under eurokrisen, hvor det gældsplagede Grækenland var tæt på at ryge ud – ikke kun af eurozonen, men måske også af hele EU-samarbejdet.

”Når Grækenland fortsat er medlem, så handler det ikke kun om penge, og at det koster mindre at holde dem inde end ude. Det handler i lige så høj grad om de politiske risici omkring stabilitet på Balkan, hvad en udmeldelse ville betyde for Europas ry internationalt og også om stabilitet i Grækenland. Det samme gælder for Brexit,” siger Luuk van Middelaar.

I hans optik trumfer de politiske argumenter de rent økonomiske. Og det har særligt de mest indædte britiske EU-modstandere, de såkaldte brexiteers, ikke forstået. De tror, at EU vil give sig i sidste øjeblik for ikke at miste adgangen til det britiske marked.

”Men det er ikke samhandel, økonomiske kalkuler og risikoen for finansiel kollaps, der er afgørende for EU. Vi så på topmødet i sidste uge, hvordan valget til Europa-Parlamentet blev afgørende for skæringsdagene for, hvornår briterne senest skal være ude – eller blive inde længere.”

Sagen handler ikke kun om, at det vil være pinligt for briterne og premierminister Theresa May, hvis landet i slutningen af maj skal gennemføre et valg til Europa-Parlamentet, næsten tre år efter at briterne stemte for at forlade EU. Det handler i lige så høj grad om den hjemlige dagsorden i de resterende EU-lande, hvor populistiske partier håber på fremgang.

”For så kan ledere som Macron, Merkel, Rutte og Løkke fortælle deres vælgere hjemme, at det er bedre at være inde end ude. Og jeg tror, at offentligheden endelig har opdaget, hvad

det vil sige at være med i EU, og hvor dybt sammenvævet vore økonomier og samfund er. For den overordnede indre sammenhængskraft i EU er Brexit derfor en gave,” siger Luuk van Middelaar.

Han peger på, at Hollands premierminister, Mark Rutte, ændrede retorikken efter den britiske folkeafstemning og ikke længere talte om EU som en fjollet institution:

”Vi kan se på Italien, hvor to populistiske partier er kommet til magten, at de har været nødt til at nedtone deres anti-EU-retorik. Vi ser det samme i Frankrig.”

Mens eurokrisen og migrantkrisen påvirkede europæerne direkte, så har Brexit indtil nu været en mere abstrakt krise, og det er ifølge Luuk van Middelaar særligt briternes omdømme som en stor verdensmagt, der har fået ridser i lakken af det uskønne forhandlingsforløb. Men Brexit vil også rokke ved magtbalancen i EU.

”Jeg tror, at det vil have en større effekt, end folk tror. Der vil være tabet af diplomatisk pondus og farvel til et land, der er permanent medlem af FN's Sikkerhedsråd. Det vil flytte det geografiske center i EU mod øst. Danmark, Tyskland, Holland og Frankrig vil nu være vestfronten på det europæiske kontinent, og jeg tror, at det vil ændre den geografiske forståelse af, hvad det betyder at bo i Europa,” siger Luuk van Middelaar, som mener, at der er særlig grund til holde øje med Frankrig.

”Når briterne forlader EU, så vil det blive svært for Frankrig, for de elsker at hade briterne. Det ser vi også i præsident Macrons hårde linje. Men franskmændene vil føle sig mindre hjemme i et EU uden Storbritannien,” forudser Luuk van Middelaar, der også frygter flere spændinger i det fransk-tyske forhold efter Brexit.

”Politisk betyder det, at EU mister sin mest prominente stemme for frihandel, det indre marked og et tæt forhold til USA. Både Danmark og Holland skal organisere sig bedre, for de kan ikke længere gemme sig bag Storbritannien. Det var altid Storbritannien, der ville have et realistisk budget og ikke spille penge på nyttesløse symbolske ting,” siger Luuk van Middelaar.

Et helt særligt aspekt bliver omkring eurozonen, fordi det absolut største land uden for euroen forsvinder.

”Det vil efterlade de andre lande som Danmark mere ensomme og mindre beskyttede, for de kunne regne med, at London ville beskytte deres interesser. Så Brexit vil øge det uformelle pres for, at andre lande går med i euroen,” siger Luuk van Middelaar.